

**International
Federation of
Library
Associations and Institutions**

IFLA-UNESCO rahvaraamatukogude manifest 2022

Vabadus, heaolu ning ühiskonna ja indiviidide areng on fundamentaalsed inimlikud väärtused. Nendeni jõutakse vaid läbi hästi informeeritud kodanike võimekuse rakendada nende demokraatlikke õigusi ja etendada ühiskonnas aktiivset rolli. Konstrukttiivne osalemine demokraatias ja selle areng sõltuvad heast haridusest ning teadmistest, mõtetest, kultuurist ja informatsioonist, millele ligipääs on tasuta ja piiramatult.

Rahvaraamatukogu – kohalik värav teadmiste juurde – loob alustingimused elukestvaks õppeks, iseseisvaks otsustamiseks ning individuaalsete ja sotsiaalsete gruppide kultuuri arenguks. See toetab terveid teadmusühiskondi, pakkudes juurdepääsu igasugustele teadmistele, sealhulgas teaduslikele ja kohalikele teadmistele ning võimaldades nende loomist ja jagamist ilma äriliste, tehnoloogiliste või juriidiliste tõketeta.

Kõikides riikides, kuid eriti arengumaades, aitavad raamatukogud tagada õigusi haridusele ja teadmusühiskondades osalemisele, muutes kogukonna kultuurielu ligipääsetavaks võimalikult paljudele inimestele.

Käesolev manifest kannab endas UNESCO arusaama, et rahvaraamatukogud edendavad haridust ja kultuuri, soodustavad informatsiooni levikut, suurendavad kaasatust ning mängivad tähtsat rolli jätkusuutlikus arengus, viies läbi inimeste meelte rahu ja vaimse heaoluni.

Seetõttu julgustab UNESCO riiklikke ja kohalikke omavalitsusi toetama ja aktiivselt osalema rahvaraamatukogude arengus.

Rahvaraamatukogu

Rahvaraamatukogu on kohalik infokeskus, mis muudab mistahes teadmised ja info oma kasutajatele kättesaadavaks. Rahvaraamatukogu on teadmisühiskondade oluline komponent, mis pidevalt kohaneb uute kommunikatsioonivahenditega, et täita oma rolli ligipääsu võimaldajana ja tähendusliku informatsiooni vahendajana kõikidele inimestele. See pakub avalikult juurdepääsetavat ruumi teadmiste arenguks, teabe ja kultuuri jagamiseks ja vahetamiseks ning kodanikuosaluse edendamiseks.

Raamatukogud on kogukonna loojad, mis jõuavad pidevalt uute kasutajateni ja kasutavad tulemuslikku kuulamist toetamaks kohalikele vajadustele vastavate teenuste arengut ja elukvaliteedi paranemist. Inimesed usaldavad oma raamatukogusid ning rahvaraamatukogude eesmärgiks on hoida oma kogukonda informeerituna ja teadlikuna.

Rahvaraamatukogu teenuseid pakutakse võrdse ligipääsu põhimõttel, mis ei sõltu vanusest, etnilisest kuuluvusest, soost, religioonist, rahvusest, emakeelest, sotsiaalsest staatusest ning mistahes muust tegurist. Neile, kes ei saa mingil põhjusel tavapäraseid teenuseid ja materjale kasutada – näiteks keelelised vähemusgrupid, erivajadustega inimesed, kehva arvutioskusega inimesed, vähese lugemisioskusega inimesed ning haiglas ja vanglas viibivad inimesed – tuleb pakkuda eriteenuseid ja -materjale.

Kõikidele eagruppidele peavad vajalikud materjalid olema kättesaadavad. Kogud ja teenused peavad sisaldama asjakohaseid meediamaterjale ja kaasaegset tehnoloogiat ning ka traditsioonilisi materjale. Olulised märksõnad on kõrge kvaliteet, vastavus kohalikele vajadustele ja tingimustele ning kogukonna keelelise ja kultuurilise mitmekesisuse peegeldamine. Materjalid peavad peegeldama kaasaja trende ja ühiskonna arengut, kuid ka kandma mälestust inimvõimete ja kujutlusvõime ulatusest.

Kogude ja teenuste suhtes ei tohiks kohaldada ideoloogilist, poliitilist või religioosset tsensuuri ega kaubanduslikku survet.

Rahvaraamatukogu ülesanded

Rahvaraamatukogu teenuste keskmes peavad olema võtmeülesanded, mis on seotud informatsiooni jagamise ning kirjaoskuse, hariduse, kaasamise, kodanikuosaluse ja kultuuri arendamisega. Nende võtmeülesannete kaudu aitavad rahvaraamatukogud saavutada Jätkusuutliku Arengu eesmäärke ning luua võrdseid, humaanseid ja jätkusuutlikke ühiskondi.

- Juurdepääsu võimaldamine laiale hulgale teabele ja ideedele tsensuurivabalt; formaalse ja informaalsete hariduse toetamine kõigil tasanditel ning elukestev õpe, mis võimaldab inimestel kõigil eluetappidel pidevalt, vabatahtlikult ja iseseisvalt teadmisi omandada;
- võimaluste loomine isiklikuks loominguks arenguks ning kujutlusvõime, loominguks, uudishimu ja empaatiavõime stimuleerimine;
- laste lugemisharjumise arendamine ja tugevdamine sünnist täiskasvanueani;
- lugemis- ja kirjutamisoskusi arendavate tegevuste ja programmide algatamine, toetamine ja neis osalemine; meedia-, digi- ja infopädevuste soodustamine ja arendamine kõikides vanusegruppides, luues nii informeeritud demokraatlikku ühiskonda;
- kogukondadele teenuste pakkumine nii näost-näku kui kaugteel digitehnoloogiate kaudu, võimaldades ligipääsu informatsioonile, kogudele ja programmidele;
- kõikidele inimestele ligipääsu tagamine mistahes kogukondlikule infole ja võimalustele, tunnustades raamatukogu rolli sotsiaalse sidususe põhielemendina;
- kogukondadele ligipääsu pakkumine teaduslikule infole nagu uuringutulemised ja terviseinfo, mis võivad mõjutada kasutajate elusid ning mille kaudu saavad nad osaleda teaduse arengus;
- vajalike infoteenuste pakkumine kohalikele ettevõtetele, liitudele ja huvigruppidele;
- kohaliku ja põliskultuuri andmete, teadmiste ja pärandi säilitamine ja neile ligipääsu võimaldamine (sealhulgas suuline pärimus); keskkonna loomine, kus kohalikul kogukonnal on aktiivne roll säilitatavate ja jagatavate materjalide identifitseerimisel, vastavalt kogukonna soovidele;
- kultuuridevahelise dialoogi julgustamine ja kultuurilise mitmekesisuse soodustamine;
- kultuuri väljendusvormide ja pärandi säilitamise ja neile sisulise juurdepääsu võimaldamine; kunsti väärtustamine; juurdepääsu loomine teaduslikule infole, teadusuuringutele ja uuendustele, nagu seda väljendatakse traditsioonilises meedias ning digiteeritud ja digitaalse algmaterjali kujul.

Rahastamine, seadusandlus ja võrgustikud

Ligipääs rahvaraamatukogu hoonele ja seal pakutavatele teenustele peab põhimõtteliselt olema tasuta. Rahvaraamatukogude haldamise eest vastutavad kohalikud ja riiklikud võimuorganid. Raamatukogude tegevust peavad toetama spetsiaalsed ja kaasajastatud õigusaktid, mis on kooskõlas rahvusvaheliste lepingute ja kokkulepetega. Raamatukogusid tuleb rahastada riiklikust või kohalikest eelarvest. Raamatukogud peavad olema iga pikaajalise kultuuri-, teabe-, kirjaoskuse ja hariduse strateegia oluline komponent.

Digiajastul peavad autoriõigust ja intellektuaalomandit käsitlevad õigusaktid tagama rahvaraamatukogudele samasuguse suutlikkuse hankida digitaalset sisu ja anda sellele juurdepääs mõistlikel tingimustel nagu füüsiliste ressursside puhul.

Üleriigilise raamatukogude koordineerimise ja koostöö tagamiseks tuleb seadusandluses ja strateegilistes plaanides määratleda ja edendada ka kokkulepitud teenindusstandarditel põhinevat riiklikku raamatukogude võrgustikku.

Rahvaraamatukogude võrgustikku peab kavandama kooskõlas riiklike, piirkondlike, teadus- ja erialaraamatukogudega, samuti koolide, kolledžite ja ülikoolide raamatukogudega.

Töö korraldamine ja juhtimine

Tuleb sõnastada selge poliitika, mis määratleb eesmärgid, prioriteedid ja teenused seoses kohaliku kogukonna vajadustega. Kohalike teadmised ja kogukonna osalemine on olulised ja lisavad protsessile lisaväärtust. Kohalikud kogukonnad peaksid olema otsustusprotsessi kaasatud.

Rahvaraamatukogu töö tuleb korraldada tõhusalt, võttes aluseks professionaalsed tegutsemisstandardid.

Teenused peavad olema füüsiliselt või digitaalselt ligipääsetavad kõikidele kogukonna liikmetele. Selle eelduseks on hästi paiknevad ja hästi varustatud raamatukoguhooned, head lugemis- ja õppimisvõimalused, vajalikud tehnoloogiad ning kasutajate vajadustega arvestavad lahtiolekukellaajad. See hõlmab ka teavitusteenuseid neile, kes ei saa raamatukogu külastada.

Raamatukoguteenuseid tuleb kohandada erinevate kogukondade vajadustele maa- ja linnapiirkondades ning ka marginaliseeritud gruppide vajadustele nagu erivajadusega inimesed, mitmekeelsed kasutajad ning kogukonnas elavad põlisrahvad.

Raamatukoguhoidjal on aktiivne roll kasutajate ja traditsiooniliste ning digiressursside vahendamisel. Piisavad inim- ja materiaalsed ressursid, nagu ka raamatukoguhoidjate professionaalne haridus ja jätkukoolitused, aitavad toime tulla praeguste ja tuleviku väljakutsetega ning on hädavajalikud kvaliteetsete teenuste tagamiseks. Juhtkond peaks konsulteerima raamatukogu spetsialistidega piisavate ressursside kvantitatiivse ja kvalitatiivse määratlemise osas.

Kasutajatele tuleb pakkuda teavitus- ja koolitusprogramme, et aidata kasutajatel kõigist ressurssidest kasu saada.

Käimasolevad uuringud peaksid keskenduma raamatukogude mõju hindamisele ja andmete kogumisele, et näidata poliitikakujundajatele raamatukogude ühiskondlikku kasulikkust. Statistikat tuleks koguda pikaajaliselt, kuna raamatukogude kasu ühiskonnale on sageli nähtav alles järgnevate põlvkondade pealt.

Partnerlussuhted

Partnerlussuhete arendamine on raamatukogudele hädavajalik, jõudmaks laiema ja mitmekesisema publikuni. Tuleb tagada koostöö oluliste partneritega – näiteks erinevad kasutajate grupid, koolid, mittetulundusühingud,

raamatukogude liidud, ettevõtted ja teised kohalikud, regionaalsed, riiklikud ja rahvusvahelised organisatsioonid.

Manifesti elluviimine

Riikliku ja kohaliku tasandi otsustajaid ning raamatukogude kogukonda laiemalt kogu maailmas kutsutakse üles ellu viima käesolevas manifestis väljendatud põhimõtteid.

18. juuli 2022